

Analyse van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen in de context van het concept Toekomstplan van de Grootouders voor het Klimaat, Oktober 2025

Als Werkgroep Politiek hebben we alleen gekeken naar de programma's van de volgende partijen: D66, Christen-Unie, CDA, GL-PvdA, PvdD, SP, Volt, en VVD. De verkiezingsprogramma's zijn vergeleken met het concept Toekomstplan (het geactualiseerde 10-puntenplan van de Grootouders voor het Klimaat).

Thema	Partijen & Standpunten
1. Klimaatrechtvaardigheid & Strategische Autonomie	<p>GL-PvdA, D66, Volt, PvdD verbinden klimaattransitie aan rechtvaardigheid en sociale bescherming.</p> <p>GL-PvdA, D66: verduurzaming ook voor lage inkomens.</p> <p>Volt, PvdD: extra focus op kwetsbaren en klimaatneutraal beleid.</p> <p>Strategische autonomie: EU-samenwerking (Volt, D66), schone energie (GL-PvdA), groene industrie (CDA), economische groei (VVD).</p> <p>ChristenUnie benadrukt morele verantwoordelijkheid en rentmeesterschap, met ambitieuze CO2-reductie en natuurbescherming.</p> <p>SP pleit voor rechtvaardige energietransitie, met lastenverdeling en sociale bescherming.</p>
2. Grondwet & Mensenrechten	<p>Geen expliciete grondwettelijke klimaat- of milieurechten.</p> <p>GL-PvdA, D66, PvdD pleiten voor rechtvaardige wetgeving.</p> <p>Europese kaders borgen milieu- en grondrechten.</p> <p>ChristenUnie legt nadruk op morele verantwoordelijkheid en mensen- en natuurbescherming.</p> <p>SP zet in op sociale rechtvaardigheid bij transitie en bescherming kwetsbaren.</p>
3. Wetgeving, Toezicht & Handhaving	<p>GL-PvdA wil wettelijke klimaatplicht, handhaving omwonendenbescherming.</p> <p>Andere partijen benoemen toezicht minder expliciet.</p> <p>ChristenUnie wil strengere handhaving energiebesparing en CO2-heffing industrie.</p> <p>SP pleit voor sterke regelgeving en handhaving om sociale en ecologische doelen te bereiken.</p>
4. "De vervuiler betaalt"-principe	<p>GL-PvdA: extra belasting vervuilers, luxeconsumptie, vermogens; opbrengsten naar sociale steun.</p> <p>D66: CO2-heffing, emissiehandel, duurzaamheidsheffingen.</p> <p>PvdD: hogere CO2-belastingen, verbod privéjets, superjachten.</p> <p>VVD: vervuilende industrie meer betalen, middeninkomens ontzien.</p> <p>CDA, Volt: fossiele subsidies afbouwen, groene investeringen als "vervuiler betaalt".</p> <p>ChristenUnie steunt CO2-beprijzing en hogere heffingen voor vervuilers.</p> <p>SP vraagt rechtvaardige lastenverdeling en vervuilersaansprakelijkheid.</p>

<p>5. Wettelijke normen & Duurzame Industriepolitiek</p>	<p>GL-PvdA, CDA, D66, Volt: groene industriepolitiek, investeringen in technologie en innovatie.</p> <p>Volt focus op circulaire economie en sluiten vervuilende fabrieken.</p> <p>D66, CDA pleiten voor Europese samenwerking en innovatie.</p> <p>ChristenUnie wil vergroening van industrie gekoppeld aan bindende uitstootdoelen en financiële ondersteuning.</p> <p>SP wil industrie vergroenen met strikte normen en bescherming voor werknemers.</p>
<p>6. Energietransitie</p>	<p>GL-PvdA: klimaat neutrale elektriciteit 2035, maatschappij 2040, circulair 2050.</p> <p>D66: ≥60% CO2-reductie 2030, klimaatneutraal 2040, inzet op wind, zon en energie-unie.</p> <p>Volt: afschaffen fossiele subsidies, Europese infrastructuur.</p> <p>VVD: energie-onafhankelijkheid centraal.</p> <p>ChristenUnie: lokaal hernieuwbare energie, wind op zee, kernenergie, netverzwaring.</p> <p>SP: rechtvaardige energietransitie met lastenverdeling, inzetten op duurzame en betaalbare energie voor iedereen.</p>
<p>7. Natuur inclusieve & Circulaire Landbouw</p>	<p>GL-PvdA: kringlooplandbouw, bio-industrie uitfaseren, duurzame boeren steunen.</p> <p>D66: EU-landbouwbeleid hervormen, biodiversiteit stimuleren.</p> <p>PvdD: 75% reductie veestapel, 70% minder stikstof.</p> <p>Volt versnelt circulaire landbouw.</p> <p>ChristenUnie: belonen boeren voor natuurbeheer, halveren stikstof in 10 jaar, rentmeesterschap.</p> <p>SP: duurzame landbouw met bescherming boeren en milieu, reductie schadelijke stoffen.</p>
<p>8. Duurzame Gebouwde Omgeving</p>	<p>GL-PvdA: isolatieoffensief, steun lage/middeninkomens, elektriciteitsnet samenwerking, sociale rechtvaardigheid centraal.</p> <p>D66 en andere partijen geven minder detail.</p> <p>ChristenUnie: Nationaal isolatieprogramma en energiebesparing voor burgers.</p> <p>SP ondersteunt betaalbare en duurzame huizen, isolatie en energiebesparing met focus op kwetsbaren.</p>
<p>9. Circulaire & Klimaat neutrale Industrie</p>	<p>GL-PvdA: industrie klimaatneutraal 2040, circulair 2050, investeringen in technologie.</p> <p>Volt: sluit vervuilende fabrieken, investeert in circulaire industrie.</p> <p>D66: innovatie en waterstofinfrastructuur stimuleren.</p> <p>ChristenUnie: bindende uitstootdoelen, ondersteuning verduurzaming industrie.</p> <p>SP: stimuleert vergroening industrie met sociale bescherming.</p>
<p>10. Klimaat neutrale Mobiliteit</p>	<p>D66: emissievrije voertuigen vanaf 2030, OV verbeteren, internationale spoorverbindingen, korte vluchten beperken.</p> <p>GL-PvdA: investeert in OV en rechtvaardige steunverdeling.</p> <p>Volt: verbiedt korte vluchten, investeert in Europese hogesnelheidstreinen.</p> <p>PvdD: weinig focus op mobiliteit, nadruk op landbouw en energie.</p> <p>ChristenUnie: investeert in openbaar vervoer, vermindert onnodig verkeer.</p> <p>SP: wil betaalbaar OV en vermindering van vervuilende mobiliteit door sociale maatregelen.</p>

Samenvatting: accenten & verschillen

GL-PvdA, D66, Volt en PvdD zijn koplopers op rechtvaardigheid en snelle verduurzaming. CDA en VVD kiezen voor een evenwicht met economische zekerheid en continuïteit.

De uitdaging in beleid ligt bij het concretiseren van de “rechtvaardige transitie” en het daadwerkelijk verplichten van “de vervuiler betaalt” in de praktijk en wetgeving.

Rol lokale gemeenschappen

We hebben ook gekeken naar de rol van lokale gemeenschappen in de verschillende transities, namelijk energie, eiwit en tegengaan verlies biodiversiteit, en hoe de politieke partijen zich tot deze rol verhouden.

Een aantal grote Nederlandse politieke partijen steunt het narratief dat lokale gemeenschappen een centrale rol moeten spelen in de energietransitie, eiwittransitie en het tegengaan van biodiversiteitsverlies. Vooral GroenLinks-PvdA, D66, Volt, SP, ChristenUnie en in toenemende mate lokale afdelingen van andere partijen nemen deze sociale en democratische benadering op in hun programma.

Partij	Standpunten over rol lokale gemeenschappen in duurzame transitities
GroenLinks-PvdA	Stimuleren buurtinitiatieven, energie- en voedselcoöperaties; actieve participatie in duurzame energie en landbouw op lokaal niveau. Pleiten voor democratisch eigenaarschap en sociale rechtvaardigheid via lokale zonneparken en biodiversiteitsprojecten.
D66	Betrekken burgers bij besluitvorming over energie en natuur; benadrukken innovatie, lokale pilots en educatie. Steunen initiatieven voor plantaardige voeding en natuurvriendelijke steden.
Volt	Voorstander van burgerparticipatie, buurtplatforms en lokale betrokkenheid bij energiedelen en voedselproductie; nadruk op circulaire ecosystemen in samenwerking met inwoners.
SP	Pleit voor energie van en door de samenleving, rem op grootschalige bedrijven, bevordert coöperaties met lokale zeggenschap en sociale inclusie.
ChristenUnie	Zet breed in op participatie van burgers in energietransitie en natuur; oog voor rechtvaardige kostenverdeling en sociale waarde in transitie.
CDA & VVD	Steunen formeel lokale initiatieven en participatie, vooral in lijn met landelijke en Europese klimaatdoelen. CDA meer aandacht voor regionale boeren en natuurcoöperaties; VVD legt nadruk op betaalbaarheid en economische kansen.